

Klep, P. M. M., Hoetink, A. C., Emons, Th., ed., *Persoonlijk verleden. Over geschiedenis, individu en identiteit* (Amsterdam: Aksant, 2005, 110 blz., €12,-, ISBN 90 5260 181 X).

Persoonlijk verleden is een bundeling van bijdragen aan een congres dat tot doel heeft in Nijmegen te komen tot zoiets als toegepaste geschiedwetenschap. Het object daarvan wordt door de Nijmeegse hoogleraar Klep omschreven als de wetenschap die zich bezighoudt 'met de beleving van het verleden op individueel niveau en de consequenties die dit heeft voor denken en doen van dat individu.' Op de achterflap wordt gesproken over een publieksgerichte geschiedenis. In deze bundel proberen zij daar inhoud aan te geven.

In een inleiding gaat Kees Ribbens in op de verhouding tussen de persoonlijke geschiedenis van mensen, in de betekenis van de geschiedenis van concrete individuen en de manier waarop geschiedenis door 'gewone' mensen wordt beleefd, met de algemene geschiedenis in de betekenis van de geschiedenis zoals die door historici wordt geboekstaafd. Dit onderscheid brengt volgens hem de historische cultuur (dat wil zeggen de omgang met het verleden) aan het licht én de gelaagdheid van het verleden. Daarna mag de succesvolle schrijfster Judith Koelemeijer uitleggen welk procédé zij gevolgd heeft bij het schrijven van haar boek *Het zwijgen van Maria Zachea. Een ware familiegeschiedenis*. Zij heeft haar familieleden geïnterviewd, en vervolgens op basis daarvan de verhalen van deze familieleden geschreven zoals ze hun leven hebben beleefd, aangevuld met informatie uit andere bronnen en aangevuld met elkaars verhalen. Op deze manier is haar boek dus volstrekt geen bronnenuitgave geworden, maar wordt het wel gelezen als een authentieke en herkenbare weergave van het verleden. Het derde artikel is van de hand van een amateurhistoricus, Eugène Coppes, die familiegeschiedenissen schrijft.

Het vierde en vijfde artikel zijn door psychologen geschreven. In het vierde artikel stellen Cor van Halen en Martine van Empel dat de identiteit van mensen gevormd wordt in de adolescentie, en dat ook op hoge leeftijd deze periode voor mensen heel belangrijk is. Dan wordt het interessant om te zien in welke specifieke historische periode die adolescentie viel, en wat dat voor de persoonsontwikkeling van mensen heeft betekend. Zij kunnen dit onderzoeken aan de hand van twee bundels met uitgegeven interviews: de een met honderdjarigen, de andere met jongeren van nu. Het vijfde artikel gaat meer in het bijzonder in op de betekenis van het verleden van mensen in hun eigen leven. Aan de hand van een individuele casus van een gepensioneerde man wordt beschreven welke onderdelen van het eigen en het algemene verleden doorwerken in hoe deze persoon nu in de wereld staat. Terwijl het vierde artikel in feite het verschil tussen generaties laat zien, kan men uit dit artikel leren dat zelfs op individueel niveau het verleden een complexe rol speelt in iemands ontwikkeling.

In het zesde en zevende artikel komen de beroepshistorici aan het woord. Von der Dunk laat zien hoe persoonlijke ervaringen zijn historisch beeld hebben bepaald en hoe omgekeerd zijn wetenschappelijke omgang met

geschiedenis beelden die hij had op basis van zijn persoonlijke ervaringen met hetzelfde onderwerp, heeft bijgesteld. Dit leidt tot een beschouwing van wat meer en minder waar is, en hoe we het verleden het beste kunnen leren kennen. Het laatste artikel is de afrondende beschouwing van Klep die stelt dat historici te weinig reflecteren over de rol die de geschiedenis heeft in onze samenleving en in het gedrag van individuele mensen en daarom zijn oproep doet tot een toegepaste geschiedwetenschap. De bundel wordt afgerond met een bibliografische verkenning.

Dit is dus in feite een programmatisch boek, maar tegelijkertijd is het slechts de proloog. De auteurs proberen licht te werpen op een deelonderwerp van hun grotere project, namelijk de betekenis van geschiedenis voor individuele mensen. De plaats ervan binnen het grotere project toegepaste geschiedwetenschap wordt niet uitgewerkt en ook het grotere project zelf wordt slechts beperkt in een breder kader gezet. De initiatiefnemers gaan nauwelijks in op wat er al gebeurt op het gebied van publieksgerichte geschiedenis of op deelonderwerpen als de rol van fictie (in romans, films en televisie) die het geschiedbeeld van mensen bepalen. Er wordt niets gezegd over de opkomst van erfgoedstudies en de industrie die eromheen ontstaat. Het Utrechtse centrum voor volkscultuur dat op dit terrein op velerlei manieren bezig is, wordt niet genoemd. De hele discussie over geschiedenis en landschap wordt buiten beschouwing gelaten. Evenmin maken ze gewag van de marketing van steden en de rol die geschiedenis daarin speelt. Men richt zich op 'de' sociologie en 'de' psychologie zonder dat men beargumenteert waarom dit voor een toegepaste geschiedwetenschap de geprivilegieerde hulpwetenschappen zouden zijn, in plaats van bijvoorbeeld de communicatiewetenschap en de planologie. Met andere woorden, de plaatsbepaling in het veld is mager, waardoor het initiatief onvoldoende helder wordt neergezet. Het meer specifieke onderwerp dat ze aan de orde stellen, is echter door deskundige auteurs van veel kanten uitgewerkt en als zodanig is het een stimulerend boek dat de aandacht vestigt op een belangrijk onderzoeksthema.

Anton Schuurman

Haan, J. de, 'Hier ziet men uit paleizen'. *Het Groninger interieur in de zeventiende en achttiende eeuw* (Dissertatie Nijmegen 2005, Groninger historische reeks XXXI; Assen: Van Gorcum, 2005, xxxii + 629 blz., €39,95, ISBN 90 232 4156 8).

Op dit boek is Johan de Haan aan de Radbouduniversiteit te Nijmegen gepromoveerd. Het is een geslaagde proeve van ambachtelijkheid. Hoewel de auteur nog jong is, ademt het een weldadig aandoende ouderwetse degelijkheid. Dit boek gaat over interieurs in de stad Groningen en het Groningse platteland in de zeventiende en achttiende eeuw. In vier hoofdstukken die elk een halve eeuw omvatten, beschrijft de auteur systematisch de bouwactiviteit, de stilistische ontwikkelingen, de opzet en indeling van de huizen, de vaste elementen (als vensters, deuren, wanden, zoldering, vloeren), en, tenslotte, de losse inrichting (het meubilair, verlichting). Deze hoofdstukken vormen de kern van zijn onderzoek. Ze worden voorafgegaan door een extraatje: een hoofdstuk over de Groninger ambachtslieden en een hoofdstuk over de opdrachtgevers. Het geheel is ingeklemd in een voorbeeldige inleiding en een wat korte conclusie.

In de inleiding geeft de auteur een summier, maar doeltreffend overzicht van de Nederlandse interieurgeschiedenis, die vooral dankzij het werk van de Leidse hoogleraar Willemijn Fock de afgelopen vijftientig jaar substantiële vooruitgang geboekt heeft – al is het ook duidelijk hoeveel er nog moet worden gedaan. Deze vooruitgang is gecodificeerd in het door haar geredigeerde overzichtswerk *Het Nederlandse interieur, 1600-1900* uit 2001. In de trant van dit handboek heeft ook De Haan zijn onderzoek gedaan. De Haan geeft vervolgens aan over welke bronnen hij voor Groningen heeft kunnen beschikken en hoe hij ze wil gebruiken. Zo geeft hij te kennen veel boedelbeschrijvingen te hebben gebruikt, maar ze slechts kwalitatief te verwerken. In de inleiding gaat hij ook in op de grote hedendaagse belangstelling voor interieurs, op het beeld over het interieur in het algemeen en in Groningen in het bijzonder zoals dat gevormd is op basis van geschiedschrijving en de inrichting van stijkkamers. Met zijn onderzoek voldoet hij aan de basis opdracht van elke historicus: hij gaat terug naar de bronnen en herijkt het beeld dat maar al te vaak is overgeverfd zonder dat eerst fatsoenlijk de oude verflagen verwijderd zijn.

In zijn vier centrale hoofdstukken geeft De Haan ons een zakelijke beschrijving van de ontwikkeling van het Groninger interieur. De inrichting wordt systematischer en rijker: nieuwe vertrekken verschijnen, nieuwe elementen als de gang, de schuifdeur en dus de suite komen op, het huis wordt lichter door veranderingen in de vensters, de vloerbedekking en de wandbedekkingen worden diverser. Volgens de auteur begint al in de eerste helft van de zeventiende eeuw de vertrekkendifferentiatie met een aparte slaapkamer, en is dat proces voor de stedelijke elite al in de tweede helft van de zeventiende eeuw zo goed als voltooid. In de eerste helft van de achttiende eeuw vinden echter met de opmars van de gang en de voorkamer, de suite en de trap de